

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Langholmen, Gildeskål kommune, Nordland fylke

Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype

Revidert 2018

NIBIO RAPPORT | VOL. 4 | NR. 134 | 2018

Annette Bär

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Langholmen, Gildeskål kommune, Nordland fylke.

Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype. Revidert 2018

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
08.11.2018	4/134/2018	Åpen	420162	17/01345
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02195-7	2464-1162	18	4	

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Ingvild Gabrielsen/Kjell Eivind Madsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, slåttemark, restaurering, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Naturtypen artsrik slåttemark er sterkt trua ifølge Norsk rødliste for naturtyper, og ble i 2011 utvalgt naturtype (UN) med en viss beskyttelse gjennom lov om Naturmangfold. Etter 6 år med restaurering og skjøtsel var det behov for revidering av skjøtselsplanen for slåttemarkslokaliteten for Langholmen (Fleinvær) i Gildeskål kommune. Revideringsprosessen har bestått i justering av områdeavgrensning og verdisetting, avklaring om videre skjøtsel, behov og tiltak for tilpasninger samt avklaring av ønsker og kapasitet til brukeren for gjennomføring av skjøtselstiltak.

Skjøtselsplanen er utarbeid i tett samarbeid med grunneier og bruker.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Gildeskål
STED/LOKALITET:	Langholmen

GODKJENT /APPROVED

Knut Anders Hovstad

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Revidering av skjøtselsplanen for Langholmen i Gildeskål kommune er utført i forbindelse med fagkoordinatorens sine oppgaver i samråd med Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark, og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark (Direktoratet for naturforvaltning 2009). Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark i Nord-Norge. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Nord- Norge (Bele et al. 2014).

NIBIO v/Annette Bär takker grunneier, bruker og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid.

Tjøtta, oktober 2018

Annette Bär

Fagkoordinator for trua naturtyper i Nordland fylke
NIBIO, Tjøtta

Innhold

1 Slåttemark i Nord-Norge	5
2 Skjøtselsplan for Langholmen	8
2.1 Innledning.....	8
2.2 Hensyn og prioriteringer	9
2.3 Tradisjonell og nåværende drift	9
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	10
2.5 Artsmangfold	10
2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen	11
2.7 Mål for verdifull slåttemark.....	11
2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode).....	13
2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	13
2.9.1 Slått	13
2.9.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak	13
2.10 Oppfølging av skjøtselsplanen.....	14
2.11 Bilder fra lokaliteten	15
Referanser	18
Vedlegg.....	19

1 Slåttemark i Nord-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflatelydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke- eller i liten grad gjødsla med tilført husdyr- og kunstgjødsel. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted.

Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye blant annet avhengig av klimaet. Variasjonen i slåttemarksfloraen er stor fra nord til sør og fra kyst til innland i Nord-Norge. Forskjeller i fuktighetsforhold og kalkinnhold i marka påvirker også artssammensetningen sterkt.

Vanlige plantearter i tørre-friske enger er gras og halvgras som engkvein, rødsvingel, gulaks, bakkefrytle, bleikstarr og urter som for eksempel blåklokke, ryllik, følblom, småengkall, hvitmaure, fuglevikke, engsyre, harerug, engsoleie, marikåpe-arter, i høyereliggende områder også snøsøte. I Nordland og Troms er også rødknapp og prestekrage vanlige innslag i tørre slåttemarker, mens silkenellik kan komme inn i Øst-Finnmark.

Slåttemark på Svebakken i Hemnes kommune i Nordland som representerer en tørr-frisk engutforming. Bildet t.h. viser småengkall som gjerne vokser i slike enger.

Foto t.v. Annette Bär og t.h. Ellen Svalheim.

I litt kalkholdige områder kan man finne gras som dunhavre, og i de sørlige delene av Nord-Norge også hjertegras. Ellers på kalk vokser urter som gjeldkarve, fjellflokk, vill-løk, vill-lin, fjellfrøstjerne, gulmaure, (fjell)bakkestjerne, ulike marinøkler og orkideer. Noen av disse står på den norske rødlisten (og er truet) (www.artsdatbanken.no).

I litt fuktigere eng finnes arter som sølvbunke, jåblom, ballblom, skogstorkenebb, rød jonsokblom, marikåper, sibirgrasløk og hvitbladtistel. I fuktigere enger i Finnmark kan man finne østlige arter, foruten silkenellik som nevnt over også finnmarksfrøstjerne, storveronika og russekjeks.

Slåttemark på Kvanndalen i Rana kommune i Nordland. Bilde t.h. viser ballblom som er et vanlig innslag i litt fuktigere eng ved siden av arter som sølvbunke, jåblom, og skogstorkenebb.

Foto t.v. Annette Bär, t.h. Ellen Svalheim.

Slåttemark med silkenellik i Anopset i Porsanger kommune i Finnmark. Bilde t.h viser nærbilde av silkenellik som er en østlig art og stedvis vokser i slåttemarkene i Finnmark.

Begge foto Ingrid Golten.

Hvis slåtteenger blir liggende brakk, blir engene gjerne dominert av noen få, høyvokste arter. Hundekjeks, skogstorkenebb, marikåper og mjødurter er typisk, men også tromsøpalme kan komme inn. I innlandet er store felt av geitrams vanlig der drifta har opphørt, før busker og trær overtar i en senere fase av gjengroingen.

Mange gamle slåttemarkar brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarkar har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarkar holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsesplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele, Norderhaug, Alm & Vange 2014). Mye av denne teksten om slåttemark i Nord-Norge er hentet fra den.

2 Skjøtselsplan for Langholmen

GRUNNEIER: Tove A.M. & Magne Jensen		ANSVAR SKJØTSEL: Tove A.M. & Magne Jensen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: B
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 1.11.2012		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 16.07.2012		
DATO REVIDERING: 15.10.2018		DATO BEFARING (REVIDERING): 11.07.2018		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): April 2018: telefonsamtale Juli 2018: befaring Oktober 2018: tilbakemelding på utkast av skjøtselsplanen				
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Sigrun Aune & Bolette Bele				FIRMA: NIBIO
REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV : Annette Bär				
UTM SONE LOKALITET(ER): 33 W	NORD: 7450239	ØST: 447722	GNR./BNR.: 84/11	
NÄVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: 13,5 daa		DEL AV VERNEOMRÅDE: nei		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Verdifull kulturlandskap Langholmen, Fleinvær (KF00000562)
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING): 13,5 + 0,8 = 14,3 daa		HVILKET VERN:		

2.1 Innledning

Langholmen er en øy øst i øyværet Fleinvær i Gildeskål kommune. Øya strekker seg i retning nordøst til sørvest. Den er småkuppert med et variert lag av jordsmonn: fra bart berg, skrinne partier til fuktige tykkere jordlag. Det høyeste punktet på øya er i underkant av 10 moh.

Bosettingen på Langholmen ble etablert i 1905. Før dette ble øya brukt som beite og var kjent som ei fugleøy (bl.a. med mye måker). Det var ett bruk på øya. Fra 1906 til 1975 ble øya slått med ljà i kombinasjon med beite av kyr og sau. Øya har ingen fastboende igjen, men deler av heimlandet har blitt kontinuerlig slått for å lage vinterfôr til sauene som går på helårsbeite på naboøya Ånsøya. Gjenværende slåttemarksareal finnes i tilknytning til bebyggelsen.

Hele Fleinvær har rik berggrunn med kalkspatmarmor. Det gir grunnlag for artsrik vegetasjon.

Langholmen er registrert som verdifull kulturlandskap (i naturbasen: KF00000562).

Registreringsdato er ukjent, men må ligge mange år tilbake siden status begrunnes med at øya er en aktivt egg- og dunvær, at grunneieren er fast bosatt og lager e-hus, legger opp tang og passer på fuglene. Dette er ikke lenger tilfelle.

Figur 1. Oversiktskart som viser Langholmen i Fleinvær, Giljeskål kommune hvor verdifull slåttemarksarealet er registrert.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Utgangspunktet for revideringen av skjøtselsplanen har vært behovet for vurdering av areal som har vært under restaurering og areal som ble tatt ut av den verdifulle slåttemarkslokaliteten ved siste befaring grunnet for dårlig tilstand. Graset tørkes til høy og brukes som tilleggsfôr om vinteren til utgangersau som går på helårsbeite på naboøya Ånsøya. Derfor er det tatt ut de mest produktive arealene hvor fôr kan produseres etter dyrenes premisser og for å sikre tilstrekkelig førmengde. De mindre produktive og skrinne arealene inngår i slåttemarkslokaliteten hvor fokuset ligger på å bevare det seminaturlige artsmangfoldet typisk for ekstensiv drevne slåttemarka.

Det er ingen fastboende på øya men Tove A. M. & Magne Jensen bruker plassen mye som helge- og feriested. Slåtten gjennomføres i fritida og i ferietiden.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Bosettinga på Langholmen ble etablert i 1905. Det var ett bruk på øya og besetninge besto av 2-3 kyr, ungdyr og 5-10 sauer. Kyrne beitet på Litj-Langholmen (sørøst for Langholmen) på sommeren, der var det sommerfjøs. Sauene ble flyttet rundt på småholmer og skjær om sommeren. Både kyr og sauer beita på Langholmen etter slåtten. Fra 1906 til 1975 ble øya slått med ljå og det ble kun gjødsla med husdyrgjødsel. På 60-tallet ble det gjødslet med kunstgjødsel på Langholmen. I følge dagens bruker

skjedde det store endringer på øya da en tok i bruk kunstgjødsla. Det ble enorme avlinger de første årene, men deretter ble det et problem at vegetasjonen ikke klarte å binde jorda (erosjon). På 1970-tallet ble det slutt med kyr på Langholmen, men saueholdet fortsatte. Det er ikke gjødslet med kunstgjødsel etter dette. Slåtten på sommeren er opprettholdt, og per i dag blir mesteparten av øya slått med ljà i midten av juli. Graset bakketørkes, samles og fraktes til naboøya Ånsøya der det benyttes som tilleggsfôr for gammelnorsk sau på helårsbeite. På Ånsøya samles det sauemøkk i kasser som fraktes tilbake til Langholmen. Møkka spres nå bare på arealet som ikke lenger er en del av den verdifulle slåttemarklokaliteten. Langholmen inngår i et tradisjonelt driftssystem ved kysten i Nordland hvor enkelte øyer er forbehold henholdsvis beiting og slått. Vinterfôret fra Langholmen er avgjørende for å kunne holde saudriften på Ånsøya i gang.

På arealet mellom bebyggelsen har det vært utfordring med høy dekning av engmarikåpe. Derfor har denne delen blitt inngjerdet og beitet av sau siden kun slått viste ingen reduksjon i dekningsgraden. Etter de siste 3-4 år med beite har engmarikåpe blitt kraftig redusert og erstattet med et mangfold av seminaturlige arter. Fra 2019 vil det meste av arealet bli innlemmet i slåttemarklokaliteten igjen og ikke lenger blir utelukkende beitet.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Siden utarbeidelse av den første skjøtselsplanen i 2012 har slåtten blitt gjennomført årlig, én gang sent i vekstsesongen. Dette gjelder også de deler av slåttemarkene som skulle slås som restaureringsslått, dvs. to ganger i løpet av vekstsesongen. Mjødurtbodystanden som skulle reduseres har ikke blitt særlig mindre. Hundekjeksene som ble registrert i 2015 derimot ser ut til å holdes i sjakk eller har sogar blitt redusert noe.

Beiting i den sentrale delen på Langholmen viser seg å være et effektivt tiltak mot marikåpe. Den største delen er restaurert og kan utelukkende slås i tråd med slåtteregeime I resten av slåttemarka. Et parti sørøst om husene bør fremdeles beites et par år til for å redusere marikåpe og mjødurt i større grad før arealet kan innlemmes i slåttemarklokaliteten igjen.

Grunneieren testet å helle saltvann på strandrørflekker for å redusere bestanden. Dette har gitt ingen effekt. Det anbefales å slå disse flekkene 2-3 ganger i løpet av vekstsesongen. Dette tiltak har vist seg å være effektivt mot strandrør i andre lokaliteter.

2.5 Artsmangfold

Langholmen har en forholdsvis frodig slåttemark med variasjoner både i fuktighetsforhold og i næringsstatus. Fra skrinne bergknauser med lite jordmonn til små fuktsøkk og næringsrike partier. Vegetasjonen varierer fra frodig og høyvokst til artsrikt og lavvokst. I skrinne områder vokser kalkkrevende arter som fjellfrøstjerne, fjellbakkestjerne, brudespore, stortveblad, kornstarr, loppestarr og blåstarr. Dunhavre finnes i enkelte partier. Siden det mest frodige partiet mellom delområdene har blitt tatt ut av lokaliteten er også andel areal blitt redusert der mjødurt og marikåpe dominerer, hvor det finnes større innslag av strandrør og hundekjeks samt at partier med hagerømlinger som f.eks. hagerømling og fagerfredløs ikke lenger er en del av lokaliteten.

50 arter ble påvist under befaringen sommeren 2018, 35 arter under feltarbeid i 2012. Ingen rødlistearter ble registrert, men flere kulturbetinga arter. Ø. Normann registrerte 89 plantearter på Langholmen inkludert Sørvær i 2008.

2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

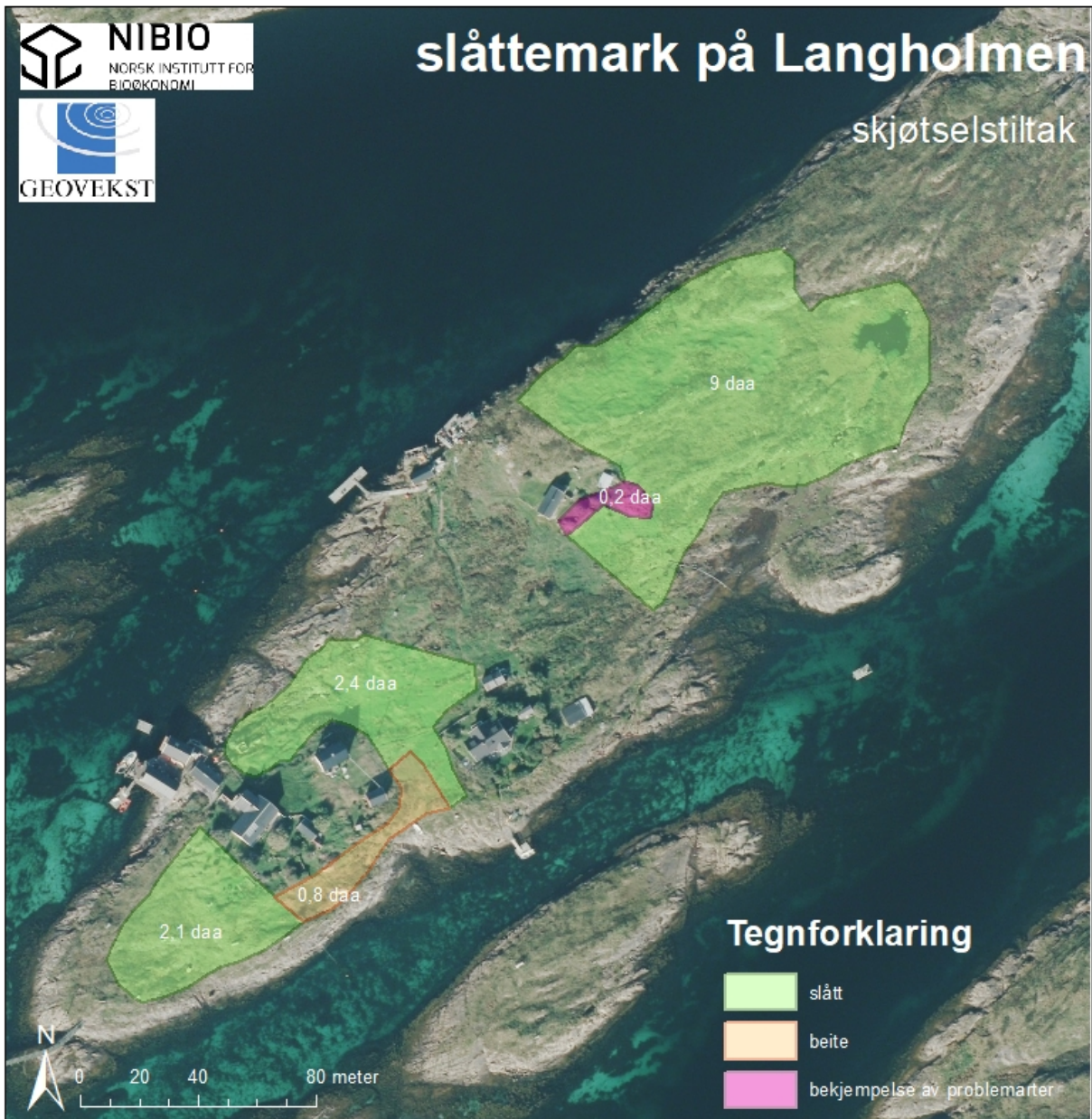
OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?		X	
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?		X	
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

Begrunnelse:

- Midlertidig beiting av den sentrale delen som var dominert av marikåpe har vært svært vellykket. Arealet kan innlemmes i slåttemarkslokaliteten igjen og slås en gang sent i vekstsesongen i likhet med det andre slåttemarksarealet.
- Andel av mjødurt er fremdeles høy, spesielt i partier som er mer frodig og ikke så skrinne. Disse partiene ble anbefalt å slå to ganger (restaureringsslått), men ble ikke fulgt opp siden det vil medføre en reduksjon i fôrmengden.
- Hundekjeks ser ikke ut å ha økt siden siste beifaringen, men bør overvåkes sammen med utbredelsen av hagerømlingene.

2.7 Mål for verdifull slåttemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Holde mest mulig av slåttemarksareal i god hevd ved videreføring av årlig, sen slått for å bevare eksisterende artsmangfold
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: <ul style="list-style-type: none">- De skrinne og spesiell artsrike partiene i slåttemarka bør slås selv om de gir lite fôr- Andel problemarter som hundekjeks, strandrør og mjødurt bør reduseres mest mulig
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: <ul style="list-style-type: none">- Strandrør skal ikke sprer seg videre- Marikåpe skal reduseres i restaureringsarealet ved hjelp av beiting

Figur 2. Skjøtselstiltak som skal gjennomføres.

2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Beiting med sau/kalver for å redusere andel marikåpe og mjødurt påfølgende slått med ljå når andel marikåpe og mjødurt er betydelig redusert	i 1-2 år (2019-20) fra 2020/21 og årlig framover	0,8 daa	juni-august juli/aug.

2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.9.1 Slått

SLÅTTETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Slått med ljå (tung slått, grunnlendt og kupert)	årlig	13,5 daa	juli/aug.

Det kan med fordel byttes på rekkefølgen når delområdene slås for å ta hensyn til insekter og ulike tidspunkter når planter blomstrer og produserer modne frø.

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjulsslåmaskin eller ljå, avhengig av bratthet. Kantklipper med senn kan og benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i de fuktige partiene, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

2.9.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Bekjempelse av problemart strandrør: 2-3 ganger slått	i 2-3 år	0,2 daa	Juni-sept

2.10 Oppfølging av skjøtselsplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2023
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA: Slått
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN: Tove A.M. Jensen

2.11 Bilder fra lokaliteten

Figur 3 og 4. Slåttemarka i den nordlige delen ved tjønna. Refotografering: 2012 (t.v.) og 2018 (t.h.). Bildene ble tatt ca. UTM 33W 7450340N 447841Ø i østlig retning.

Foto: A. Bär

Figur 5 og 6. Sjørenden av den nordlige slåttemarksdelen. Ved huset finnes det en del hagerømlinger og strandrør. Refotografering: 2012 (t.v.) og 2018 (t.h.). Bildene ble tatt ca. UTM 33W 7450257N 447763Ø i nordlig retning.

Foto: A. Bär

Figur 7 og 8. «Marikåpe-område» sentralt på Langholmen. Beiting har redusert marikåpe betraktelig. Refotografering: 2012 (t.v.) og 2018 (t.h.). Bildene ble tatt ca. UTM 33W 7450228N 447717Ø i vestlig retning.

Foto: A. Bär

Figur 9. Delområde lengst i sørvest med blikk mot Sørværet. Bilde ble tatt ca. UTM 33W 7450149N 447638Ø.

Foto: A. Bär

Figur 10. Areal som skal fremdeles beites i noen år for å redusere marikåpe og mjørdurtbestanden. Bilde ble tatt ca. UTM 33W 7450140 447647Ø i retning nordøst.

Foto: A. Bär

Figur 11. Hagerømling og problemarter: Strandrør, fagerfredløs og skallerkål. UTM 33W 7450277N 447774Ø mot øst.

Foto: A. Bär

Figur 12. Skrinne partier er svært artsrik i den nordlige delen av slåttemarka. Kalkberget stikker frem. UTM 33W 7450354 447873Ø. i nordøstlig retning.

Foto: A. Bär

Referanser

Aune, S. & Bele, B. 2012. Skjøtselsplan for Langholmen og Ånsøya i Fleinvær, Gilddeskål kommune, Nordland fylke. Bioforsk Rapport 7 (140). 27 s.

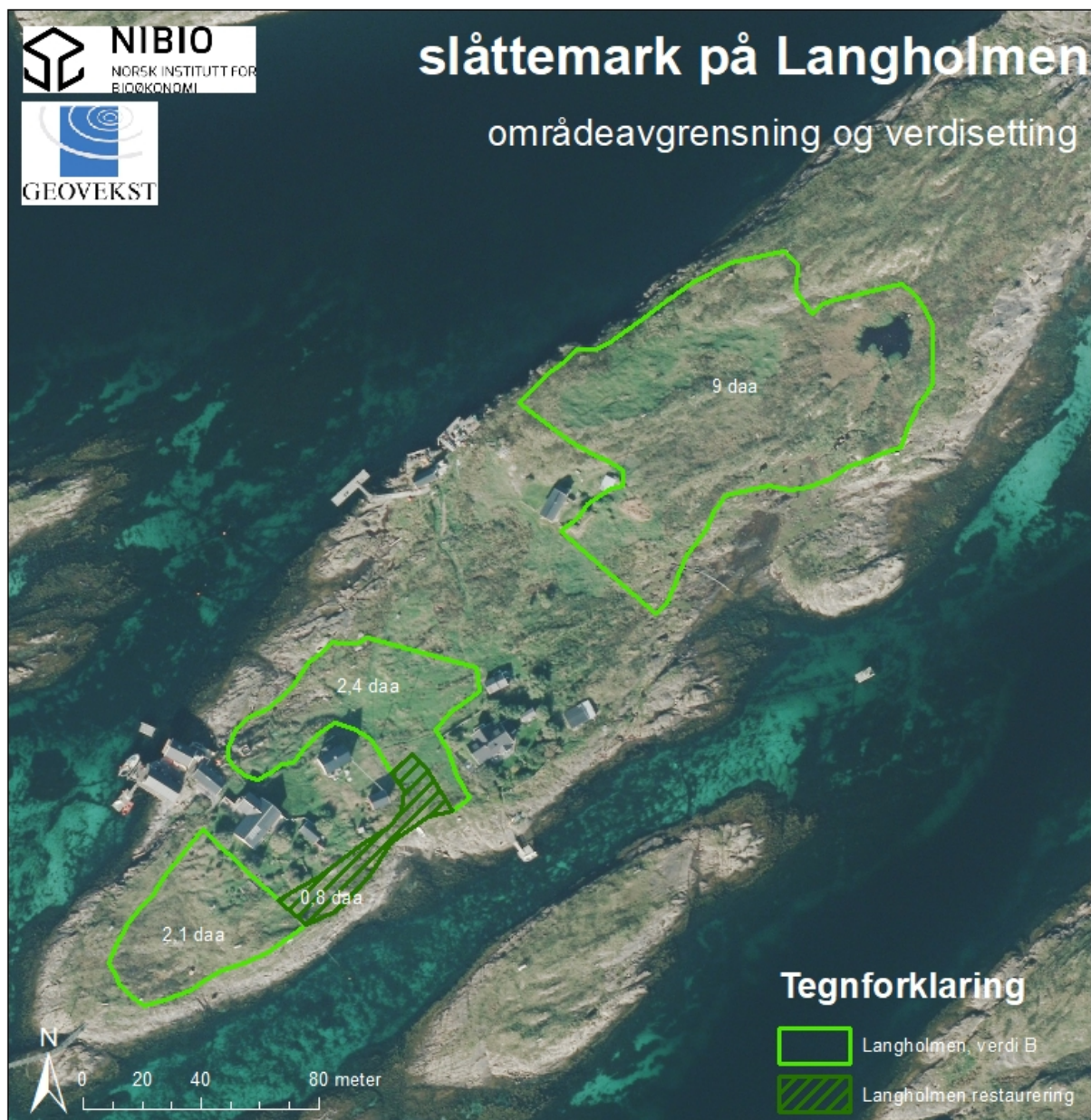
Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.

Bär, A. 2015. Befaring av slåttemark på Langholmen ifm tilskuddsordning for trua naturtyper. Upublisert.

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark. DN-rapport 2009-6. 60 s.

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Figur 13. Flybilde med avgrensning av lokaliteter som skjøtselsplanen omhandler.

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Langholmen				Kommune Gildeskål		Områdenr.		
ID i Naturbase BN00087046			*Registrert i felt av: Annette Bär			Dato: 11.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A. 2015. Befaring av slåttemark på Langholmen ifm tilskuddsordning for trua naturtyper Aune, S. & Bele, B. 2012. Skjøtselsplan for Langholmen og Ånsøya i Fleinvær, Gildeskål kommune, Nordland fylke. Bioforsk Rapport 7 (140). 27 s.						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: Slåttemark – D01, 100 % Tilleggsnaturtyper:				Utforminger: D0104 Frisk fattigeng - 10 % D0107 Frisk/tørr, middels baserik eng - 50 % D0111 Vekselfuktig baserik eng - 30 % D0112 Våt/fuktig middels næringsrik eng - 10 %				
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)								
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper: G4a – Frisk fattigeng, vanlig utforming G7b - Frisk/tørr, middels baserik eng, dunhavre-dunkjempeutforming G11 – Vekselfuktig baserik eng, blåstarr-engstarr-eng G12c – Våt, fuktig middels næringsrik eng, mjødurt-utforming
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt		
20 – 50 m		Svak	x	Beite		Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

Områdebeskrivelse

Innledning

Lokaliteten ble befart i juli 2018 av Annette Bår i sin rolle som fagkoordinator for trua naturtyper i Nordland med formålet om å revidere skjøtelsesplanen for slåttemark på Langholmen/Fleinvær i Gildeskål kommune. Under revideringsprosessen har områdeavgrensning blitt justert og områdebeskrivelsen oppdatert.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Langholmen er en øy øst i øyværet Fleinvær i Gildeskål kommune. Øya strekker seg i retning nordøst til sørvest. Den er kuppert og det høyeste punktet på øya er i underkant av 10 moh. Slåttemarka består av to delområder: i sørvestenden og midt på øya. Arealet imellom slås også, men er frodig og forbeholdt produksjon av vinterfôr til sau. Kantsonen/strandberget mot sjøen, samt bebyggelsen på øya er ikke tatt med i avgrensningen. Plen rundt husene er heller ikke tatt med. Hele Fleinvær har rik berggrunn med kalkspatmarmor. Det gir grunnlag for artsrik vegetasjon.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er definert som 100 % slåttemark (D01). Naturtypen består av en blanding av ulike vegetasjonstyper langs en fuktighets- og kalkgradient: vekselfuktig baserik eng, blåstarr-engstarr-eng (G11), dunhavreeng (G7b) og frisk fattigeng (G4a). Enkelte flekker består av våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12).

Artsmangfold

Langholmen har en forholdsvis frodig slåttemark med variasjoner både i fuktighetsforhold og i næringsstatus. Fra skrinne bergknauser med lite jordmonn til små fuktsøkk og næringsrike partier. Vegetasjonen varierer fra frodig og høyvokst til artsrikt og lavvokst. I skrinne områder vokser fjellfrøstjerne, fjellbakkestjerne, brudespore, stortveblad, kornstarr, loppestarr og blåstarr. Dunhavre i enkelte partier. Siden det mest frodige partiet mellom delområdene har blitt tatt ut av lokaliteten er også andel areal blitt redusert der mjødurt og marikåpe dominerer, hvor det finnes større innslag av strandrør og hundekjeks samt at partier med hagerømlinger som f.eks. hagelupin og fagerfredløs ikke lenger er en del av lokaliteten. 50 arter ble påvist under befaringen sommeren 2018, 35 arter under feltarbeid i 2012. Ingen rødlistearter ble registrert, men flere kulturbetinga arter. Ø. Normann registrerte 89 plantearter på Langholmen inkludert Sørvær i 2008.

Bruk, tilstand og påvirkning

Bosettinga på Langholmen ble etablert i 1905. Det var ett bruk på øya og besetninge besto av 2-3 kyr, ungdyr og 5-10 sauer. Kyrne beitet på Litj-Langholmen (sørøst for Langholmen) på sommeren, der var det sommerfjøs. Sauene ble flyttet rundt på småholmer og skjær om sommeren. Både kyr og sauer beita på Langholmen etter slått. Fra 1906 til 1975 ble øya slått med lå og det ble kun gjødsel med husdyrgjødsel. På 60-tallet ble det gjødslet med kunstgjødsel på Langholmen. I følge dagens bruker skjedde det store endringer på øya da en tok i bruk kunstgjødsel. Det ble enorme avlinger de første årene, men deretter ble det et problem at vegetasjonen ikke klarte å binde jorda (erosjon). På 1970-tallet ble det slutt med kyr på Langholmen, men saueholdet fortsatte. Det er ikke gjødslet med kunstgjødsel etter dette.

Slåtten på sommeren er opprettholdt, og per i dag blir mesteparten av øya slått med ljå i midten av juli. Graset bakketørkes, samles og fraktes til naboøya Ånsøya der det benyttes som vinterfôr for gammelnorsk sau på helårsbeite. På Ånsøya samles det sauemøkk i kasser som fraktes tilbake til Langholmen. Møkka spres nå bare på arealet som ikke lenger er en del av den verdifulle slåttemarklokaliteten. Langholmen inngår i et tradisjonelt driftssystem ved kysten i Nordland hvor enkelte øyer er forbeholdt henholdsvis beiting og slått. Vinterfôret fra Langholmen er av avgjørende betydning for å kunne holde saudriften på Ånsøya i gang.

På arealet mellom bebyggelsen har det vært utfordring med høy dekning av engmarikåpe. Derfor har denne delen blitt inngjerdet og beitet av sau siden bare slått viste ingen reduksjon i dekningsgraden. Etter 3-4 år med beite har engmarikåpe blitt kraftig redusert og erstattet med et mangfold av seminaturlige arter. Fra 2019 vil det meste av arealet bli innlemmet i slåttemarklokaliteten igjen og ikke lenger blir utelukkende beitet.

Fremmede arter

Hagelupin og fagerfredløs har etablert seg et stykke utover hagearealet.

Skjøtsel og hensyn

Hele slåttemarka slås en gang i midten av juli, som vanlig skjøtselsslått. Her skal graset bakketørkes, rakes, vendes og evt. hesjes før det fjernes. Husdyrgjødsel fra Ånsøya bør bare benyttes i det mest produktive arealet som ligger utenfor området karakterisert som verdifull slåttemark. Partier med strandrør bør slås flere ganger i løpet av vekstsesongen for å redusere bestanden. Det bør følges med om hagerømlingene som fagerfredløs sprer seg og krever igangsetting av ekstra tiltak.

Del av helhetlig landskap

Langholmen er en del av øyværet Fleinvær, med små holmer som er sterkt utsatt for vær og vind. Det er bebyggelse på ti øyer. Historisk sett har holmene og øyene blitt benyttet til beite, slått og egg-/dunsanking. Langholmen er registrert i naturbasen som verdifull kulturlandskap.

Verdibegrunnelse

Langholmen er ei artsrik øy i bruk til ordinær jordbruksdrift med mer eller mindre kontinuerlig hevd. Lokaliteten er svært artsrikt med mange kulturmarksarter og kalkkrevende arter. Ingen rødlistearter ble registrert. Sammenlagt er arealet med verdifull slåttemark forholdsvis stort. Flekkvis er område preget av tidligere gjødsling, høy andel mjøddurt og at både hagerømlinger (fagerfredløs) og problemarter (strandrør) står i kanten. På grunnlag av dette gis slåttemarka verdi B (viktig). For at verdi B skal opprettholdes er det viktig at mjøddurtsdominans ikke øker og at hagerømlingene ikke sprer seg i de verdifulle delene av slåttemarka.

2 Artslister

Norsk navn	Latinsk	År registrert	Rekartlagt/år
Bitterbergknapp			2018
Blåklokke			2018
Blåknapp			2018
Blåstarr		2012	2018
Blåtopp		2012	
Brudespore		2012	2018
Dunhavre		2012	2018
Engfrytle		2012	2018
Enghumleblom			2018
Engkvein		2012	2018
Engmarikåpe		2012	2018
Engrapp		2012	2018
Engsyre			2018
Fjellbakkestjerne		2012	2018
Fjellfrøstjerne		2012	2018
Flekkmure		2012	
Fuglevikke			2018
Følblom			2018
Geitsvingel		2012	2018
Gjeldkarve			2018
Grønnekurle		2012	
Gulaks		2012	2018
Gulflatbelg		2012	2018
Gulris		2012	2018
Hundekjeks			2018
Hvitbladtistel			2018
Hvitmaure		2012	2018
Hårstarr		2012	
Jonsokkblom			2018
Kornstarr		2012	2018
Kvann			2018
Legeveronika		2012	2018
Lodnerublom		2012	2018
Loppestarr			2018
Mjødurt		2012	2018
Ryllik		2012	2018
Rødkløver		2012	2018
Rødsvingel		2012	2018
Slåttestarr		2012	2018
Smalkjempe		2012	2018
Småengkall		2012	2018
Stergråurt			2018
Stortvedblad		2012	2018
Strandrør			2018
Tepperot		2012	2018
Tiriltunge		2012	2018
Tuesildre		2012	
Tveskjeggveronika			2018
Vanlig arve			2018
Vanlig marinøkkel		2012	2018
Vendelrot		2012	2018
Vill-lin			2018
Vill-løk			2018
Øyentrøst			2018
Åkerforglemmegei			2018

3 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneieren å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOMRÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/ TIMER	ÅR

4 Overvåkning, log

Her kan det noteres observasjoner som f.eks. om utvikling av hundekjeksbestanden, spredning/tilbakegang av hagerømlinger eller problemarter som strandrør, m.m.

POSISJON/FELT/ PLASSERING:	ART	DATO	BESKRIVELSE AV OBSERVASJON	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.